

I

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ THERAPIAE

SPECIMEN X.

DE

MOTIBVS CRITICIS
IN GENERE

PRAESIDE

D. IOANNE ERNESTO HEBENSTREIT

THERAPIAE P. P. FACULTATIS MEDICAE DECANO.

LIPSIAE DIE XXX. MAII MDCCXLIX. IN AUDITORIO MEDICO

DISPUTABIT

M. HENRICVS OTTO BOSSECK, LIPS. MED. BACCAL.

Coquit equidem natura, et heterogeneous conuertit in
homogeneous, euacuat equidem, sine coctione, quod
sola copia peccat, verum, in plerisque exemplis,
praeuia coctione, purgatione hinc subsequente, sa-
nat morbos, quibus, sanari posse, sua indole, conceditur.
Licet enim haud pauci sint, ex aegritudinibus, quibus manu
medemur, soli artificis industriae parentes, tamen nunquam
in hoc negotio artifex vnus est, sed viribus vitae ad perficien-
dam sanitatis procurandae operam, vehementer indiget.
Quandoquidem autem rarissimi nec nisi mitissimi ex omnibus
morbis mutando conficiuntur, quandoquidem et in his, quibus
sola coctio sufficit, plerumque vacuatio quaedam intercurrit,
proinde opus esse arbitror, vt priusquam illos, quibus con-
ualescimus, impetus, *motusue criticos*, excutiam, vias, quibus
ea fluunt, quae mutari nequeunt, indicem, et ipsarum eua-
cuationum criticarum differentiam, indolem, modosque agen-
di, declarem. Tria sunt, quae ad ἀπόκρισιν causarumque
morbificarum expulsionem, adesse vult GALENVS, debitam,
A quae

quae organis excernentibus respondeat, materiae consistentiam, organorum omnium robur motumque, et horum singulorum ad diuersos humores aptitudinem. ^{a)} Haud enim par est, nec ex vitae sanae vel imbecillae legibus fluit, omnibus, sine selectu ac discrimine, locis, purgari quoduis posse, sed partim locorum affectorum in quibus morbi sedes figitur, propinquitas et cum variis colatoriis cognatio, partim morbi et quae illum faciunt, causarum indoles, efficiunt, ut, quod vacuandum est, versus hanc potius, quam aliam corporis cloacam destinetur. ^{b)} Quid conuenientius et propter situm nexumque mutuum educendae causae inflammatoriae, quae intra thoracem substitit, accommodatius *aspera arteria*, quid propius ad viscera imi ventris, ut illorum res nocentes expelli possint, *intestinis*, ad renum morbos, *vrinariis viis*, ad capitis affectus, *quae ex palato, naribus, saepe et auribus destillant.* ^{c)}

Quan-

a) Ἐπειδὴν δέ τι δακνῶδες ἐν αὐτῷ (τῷ ζῳῳ) τητῇ καὶ μάλιστα, ὅταν ἔχη κίνησιν ἰχυρὰν, ἀνιάτοι γε καὶ ἀποκρίνεν αὐτὸ σπένδει καὶ ὅν ὃν ἐγχωρῇ μάλιστα τόπον, συναγωμένων δηλονότι καὶ σφιγγόντων εἰς αὐτὰ τῶν μορίων: GALENVS de Causis Symptom. Libr. 5.

b) Πέψις ἰδίᾳ ἐκάστῳ, τῆς μὲν κάτω γαστρὸς τὰ κατὰ φύσιν διαχωρήματα, τῆς φλεβώδους δ' ἂν γένους τὰ ὕδα, τῶν δ' ἀναπνευστικῶν ὀργάνων τὰ πτύσματα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ ὕδα νεφρῶν καὶ ὕρητῆριον καὶ κύστεως καὶ καυλῆ: GALEN. de Crisibus Libr. I.

Ζυμφέροντα δὲ ἐπὶ χωρία κενώσασιν, ἔντερά τε καὶ γαστήρ καὶ κύστις καὶ μήτρα καὶ ζύμπαν τὸ δέρμα καὶ πρὸς τέτοις αἰ δ' ὑπερῶαι τε καὶ ῥίνες: GAL. Comm. I. in Aph. Hipp.

c) Τῇ περιπνευμονίᾳ, τὸ διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἀναφέρεται τὰ περιττώματα τῶν φλεγμαινόντων μορίων διὰ τὴν θέσιν αὐτῶν γίνεται καὶ διάπλασιν, ἐκροὴν γὰρ ἔχει ταύτην μόνην: Γαστὴρ μᾶλλον δ' ἐπιπολάζει

Quando, id, quod in animali mordax est, constiterit, et maxime, si adfuerit illi motus validus, resoluitur illud et ad separandum semet ipsum instigat versus illum, qui maxime idoneus, locum, vna agentibus hunc in finem, et in semet ipsas coactis partibus.

Coctio singula, singulo organo, illius quae in imo ventre perficitur, *excrementa, secundum naturam*, quae ad vasculosum genus, vrinae, quae ad respirationis organa, *sputa*; eodem modo vrinae respondent renibus, vteribus, vesicae, mentulae.

Conuenientia euacuationibus loca, intestina et ventriculus, et vesica et vterus, et tota cutis, et super haec, palatum et nares.

Peripneumoniae, ut per asperam arteriam educantur superfluitates inflammationum partium, propter situm earum et nexum, accidit, hanc enim effluxionem habent solam: Ad ven-

TE

Quantumuis autem, iuxta morborum discrimen, colatorii etiam selectus, siue naturae siue artificii, instituendus est, ut huic vel illi hoc aliudque organon purgationis causa censendum sit accommodatius, Icteri alui deiectionibus, hydropes diurisi, arthritides diapnoe modestisque sudatiunculis feliciter cedant; tamen, certi atque definiti in isto naturae negotio nihil ita est, ut vni eidemque euacuationi vnus idemque morbus addici possit aut debeat, sed sexus, aetas, ^{d)}) propria unicuique homini indoles, vitae genus, constitutio epidemica, regio qua vivitur, et si quid aliud est, quod in variis variat, semper aliquid noui secum afferunt. Satiùs tamen semper est et maiorem salutis fiduciam facit, si tales viae apertae in morbo fuerint, quae causae eius educendae sufficiunt, quamuis illae in vna aegritudine possint esse variae. Si Februm decursum contemplamur, vix vnquam vnum colatorium sufficit, nec consueta illa, quae vrinam aut sudorem mouent, sola semper sunt in hoc negotio. Mox vomitus cum spontaneis adest alui deiectionibus, mox menses salubriter erumpunt foeminae. ^{e)}) Fit etiam haud raro, ut, pro hominis indole, veluti ille, cum sanus esset excretionibus haud consuetis usus est, insolitis, sanguinis forte per anum, fluxionibus, tum febres, tum alii

A 2

morbi,

τε καὶ ἀνεμῶται, τὰ κατ' αὐτὸν μοχθηρὰ, τὰ δ' ἐκ ἐντέρων, διαχωρῶται, καθάπερ γε τὰ μὲν ἐκ νεφρῶν καὶ κύττωσ ἔρῃται: τὸν δ' ἐξ ἐγκεφάλου διὰ ῥινῶν μὲν μάλιστα ποτὲ δὲ καὶ διὰ ὑπερώας καὶ ὠτῶν ἐκκενῶται. GALENVS *de Locis affectis* Libr. 2.

triculum magis redundant et vomuntur, quae illi insunt, nocentia, quae autem intra intestina, secessu abeunt, veluti ea, quae ex renibus et vesica, minguntur, quae autem ex cerebro, per nares maxime, aliquando etiam columella et palato et auribus euacuantur.

d) πολυθρύλλιον illud apud HIPPOCR. passim: πρὸς ὥραν, καὶ χώραν καὶ ἡλικίαν ἐτοιμάζειν τὰ ποιητέα ad tempus, et regionem et aetatem facienda attemperare.

e) Ἐυθιγέστατοις πυρετοῖς, ἔρα ἀποχωρῶντα, διαχωρήματα κοιλίης, αἱματος ἐκ ῥινῶν ῥύσις, ἔρῃσις πολλή, ἔμετος, γυναικὶ ἐπιμηνίων ὁδοί. HIPPOCR. περὶ κρίσεως.

Optimi moris februm est, vrinis turbidis, alui deiectionibus, sanguinis ex naribus fluxu, vrinae fluxu copioso, vomitu, quod ad mulierem, mensium via, iudicari.

morbi, leuentur quam efficacissime, id quod ominosum ne-
tquam est, dummodo bonae criseos signa adsint, tempestiua
apparitio, sufficientia, facilitas, et euphoria. ^{f)} Negandum
tamen haud est, esse ex euacuationum numero haud paucas,
quae violentiam solidis illatam supponunt, quas, licet morbum
aliquantulum solentur, pro fide dignis et legitimis habere ne-
minem decet. Has toto genere a natura abludere illique ini-
micas esse GALENVS docet, ratio vult, experientia confir-
mat. ^{g)} Nemo etiam eorum, qui vires hominis in morbo
aestimare norunt, est, quin assensum Scholae Galenicae prae-
beat, quando illa sudores in morbis acutis haud multum opta-
biles esse pronuntiat eosque naturae, quandoquidem transpi-
rare vel madere satius securiusque sit, parum consentaneos,
haud raro exitiales esse iudicet. ^{h)} Post istas, quibus solida
destructa esse discimus, quibus etiam fluida in compactius con-
uertuntur, et vires hauriuntur, euacuationes, quas symptoma-
ticas magis quam criticas esse, effectus sinister docet, nulla
vnquam est, quibuscunque, remotioribus etiam a parte affe-
cta, locis, eueniat, quae, si illi optimae purgationis signa,
paulo

f) τὰ δὲ ὀξέα κρίνεται, αἵματος ἐκ βινῶν
βυέντος ἐν κρίσει καὶ ἰδρώτος πολλῷ γενο-
μένου καὶ ὕρῃ πυώδεος καὶ ὑαλώδεος γενομέ-
νης ὑπόστασιν χρηστὴν ἔχοντος καὶ αἰθρῶν γε-
νομένου καὶ ἀποστήματος ἀξιολόγου καὶ κοιλίης
μυζώδεως καὶ αἱματώδεως καὶ ἐξαπίνης κα-
ταρραγείσης καὶ ἐμέτων ἢ μοχθηρῶν κατὰ
κρίσιν: HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

g) Ἐπεὶ δ' ἂν ἀπὸ τ' αὐτομάτης τις αἰμορ-
ραγία ἢ ἐμέσας ἢ ἀναβήξας ἢ χρεμψάμενος
ἢ κάτω διαχωρήσας ἢ ἐρήσας αἷμα τύχῃ:
Ταῦτα μὲν ἂν ὅλοι τῷ γένει παρὰ φύσιν εἴη;
GALEN. *de Causis Symptom.* Lib. 6.

h) Ἀμφισβητήσει τις καὶ περὶ τῶν ἰδρώ-
των ὡς ἂν αὐτῶν ὄντων κατὰ φύσιν:
GAL. *de Causis Symptom.* Lib. 2.

Morbi acuti iudicantur, sanguine
ex naribus fluente, die iudicatorio,
et sudore multo facto, et vrina pu-
rulenta ac vitrea facta bonumque se-
dimentum habente et opaca reddita,
et abscessu sufficienter magno et aluo
pituitosa, ac sanguinea, ex improvi-
so fluxili, et vomitu non laborioso,
criseos tempore.

Si quis sponte sanguinem fundat,
aut vomens aut tussiens, aut screans,
aut deiiciens aut sanguinem mingens
fuerit. Haec quidem toto genere
praeter naturam sunt.

Ambiguus esse aliquis posset, cir-
ca sudores, ac si nec illi secundum
naturam essent:

paulo post enarranda, insunt, salubris esse haud possit. Saepe insolitis viis humores noxii fluunt; illacrymant salubriter oculi, id quod caeteroquin morbosum est; a vulnere, siue spontaneo, veluti si varices rumpuntur, siue per artem facto, ab ulcere quouis, alioque impuro inquinamento, quod super cutem efflorescit vel arte prolectum in illa fuit, veluti HIPPOCRATES acute vidit, tanquam secundariis et subsidiariis naturae viis, salutem multi accipiunt; ⁱ⁾ saepe capitis dolores sputis, abscessibus, furunculis, varis, tinea, scabie, aliisque cute educendis, saepe alui fluxu, sopiuntur. ^{k)} Tanta tamque admirabilis est naturae vis et in deducendis ad commoda colatoria peccaminosis rebus insita diuinitus prouidentia, vt saepe neglectis viis ordinatis, quandoquidem impedimenta adsunt, materia morbi ad organa minus solemnia, legibus circuli deuehatur. Ita euenire solet in pulmonum et pleurae affectibus, vt, licet propius ad asperae arteriae fines accedere sanguis et pus queant, veluti in capite de *transuectis ex loco ad locum morbi causis* plenius exponendum erit, tamen vtraque materies haud raro vel renibus mingatur, vel aluo deiiciatur, ^{l)} licet satis opportunus ille sanitatem procurandi modus haud sit et plerumque male cedat. ^{m)} Sapienter etiam in conua-

A 3

lescendi

i) Διέξοδοι: ὕραι, καὶ ὑστέρας, πτύαλαι, κατὰ ῥίνας, ὄμματα, ἰδρῶς, ἐκ Φυμάτων, ἐκ τραυμάτων, ἐξ ἀνθημάτων ὁκόσα αὐτόματα, ὁκόσα τέχνησιν. HIPPOCR. de *Humoribus* Libro.

k) κεφαλαλγίαν λύει πύον διὰ ῥινῶν ἢ πτύελα παχέα καὶ ἄνοσμα, λύει δὲ καὶ ἐλκῶν ἐκθύσις καὶ κοιλίης ῥύσις. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

l) Ἀποστήματος ποτὲ ἐν πνεύμονι γενομένου, δυνατόν τὸ πύον διὰ νεφρῶν ἐκκαθαρθῆναι, καὶ θώρακος διὰ τε τῶν ἐντέρων καὶ τῆς ἑδρας: GALENVS de *Locis Affectis* Libr. 6.

m) Ἐπὶ πλευρίτιδος ἢ ὑπὸ περιπνευμονίας

Exitus: Urinae, per vteros, salivae, per nares, oculos, sudor, per ulcera, ex vulneribus, exanthematibus, quae spontanea, quae arte.

Cephalalgiam soluit pus per nares, aut sputum crassum et inodorum, soluit et ulcerum eruptio et alui fluxio.

Abscessu aliquando intra pulmonem nato, possibile est pus, tam per renes expurgari quam pectore reiici, perque intestina et feces.

Pleuritide aut peripneumonia de-

vins

lescendi negotio ita apud naturam constitutum est, vt excretionum quaedam sit vicissitudo, et, quod aluo vel vrinis deici haud potuit, quod vomitu, dum intra primas vias adhuc est, haud cessit, quod haemorrhagiis absolutum haud fuit, quae omnia, maturius contingentia, vim morborum acutorum efficaciter frangere poterant, tandem, febre magis aucta, sudoribus educatur. ⁿ) Satiùs tamen optabiliusque semper est, eiusmodi excretionibus morbos iudicari, quae eorum indoli plus magisque respondent, partem affectam prope tangunt, et materiem ipsam mali, locis solemnibus ac consuetis deriuant: Id quod agendum quando in se natura suscipit, vt, vel quod iusto plus est, minuat, vel, quod morbidum, a sano segreget, et vtraque hac ratione purget corpora; opus est, vt, in opere suo, propter imbecillitatem ne deficiat, sed, quod semel agere instituit, strenue, et pro satietatis modulo, indefinenter continuet perficiatque. Omne enim, quod in excretionibus, paucum est ac intermittens, cum non sufficiat, salutem assequi nequit, veluti HIPPOCRATES vbique docet ^o) et ratio suadet, vsus confirmat. Relinquuntur enim, si haec ita fiunt vel in toto homine vel in eius partibus mortis vel noui morbi causae, quandoquidem, veluti febres, icterus, hydrops et innumeri alii morbi in moribus habent,

νίης ἐχομένη διαύρροια ἐπιγενομένη κακόν.
HIPPOCR. Aphor. Sect. VI.

n) Ἡ ἀναλόγως ἐπιχεῖν ἢ γαστήρ ἢ ἔρωι, τῆς ἐκκρίσεως ἐγγύς ἔσης, ἐλπίζειν καὶ ῥίγος, εἰ δ' ἀμφοτέρων ἐπίχεσις γέγονεν, ὃ πάρεσι σημεῖα ἐμέτε ἢ αἰμορραγίας, ἰδρῶς ἐξ ἀνάγκης ἔσσι πολὺς. AETIVS Tetrabibl. I. Tract. V. v.

o) τὸ μικρὰ ἐπιφαίνεσθαι, οἷον τῆξις, καὶ ἔρωι, καὶ ἐμέτει, καὶ διαχωρήματα, κακὸν μὲν πάντως, κάκιστον δὲ, ἐγγύς ἀλλήλων ἰόντα. HIPPOCR. Coac. Praenot.

tem, si exiguis interuallis haec repetantur.

tento fluxus alui, superueniens, malum.

Si conuenienter contineatur aluus aut vrina, prope existente crisi, sperandus est febrilis horror, si vtriusque continentia adest, nec adsunt signa vomitus aut fluxus sanguinis, sudor ex necessitate erit multus.

Illud, quod quid paucum compareat, instar guttarum, quantum et ad vrinas et ad vomitum et ad deiectiones, malum omnino, pessimum autem,

habent, ob vacuationes minus absolutas, pristina infirmitas malo reuertitur augurio. ^{p)} Vt autem intelligas euacuationes criticas decentes esse, tum ad ea quae purgantur, vtrum ea sint, quae oportet, tum ad effectus, qui abinde consequuntur, respiciendum esse, ex Hippocrate GALENVS docet, inque euphoria aegrotorum, nisi mendax illa est, et stupor magis, quam quies, sed apparente et stabili, post fluxiones conuenientes, criseos legitimae signum collocat, et si contraria his fiant, male sperare iubet. ^{q)} Verum enim vero, non leuis ille labor est, nec parui constat, illud efficere, quo sanitas, expulsis de corpore rebus noxiis, restitutis salutaribus, homini, cum actionum constantia reddatur atque obfirmetur: Adfunt enim, quo leuior grauiorque morbus fuerit, faciliores difficilioreque superatu resistentiae, quarum expugnandarum studio delata vitae vis, ingenitas sibi facultates, minore vel maiore motuum, quos criticos vocamus, contentione, exercet. Aliquando ea est naturae voluntas, vt debita ad vitam sanam fluiditas restituatur, viae minimae aperiantur, viscida concidantur, quod est resolvere ^{r)} hinc tamen eiicere, cum sola
resolu-

p) Λήψανα τῶν μοχθηρῶν χυμῶν, ἐγκαταλιπόμενα μετὰ κρίσιν, ὑποτροφώδεα: GALEN. Comm. 2. in Aphor. Hipp. Στάξεις αἱ ἐλάχισται κακαί. HIPPOCR. Coacae Praenot.

Μικρὰ ἀποσάζειν ἔχει τι δύσκολον. HIPP. Coac. Praenot.

q) Ἐν τῇσι ταραχίῃς τῆς κοιλίης καὶ τοῖσιν ἐμέτοισιν, ἣν μὲν οἷα δὲ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, συμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν, ἔτι δὲ καὶ ἡ κενεαγγίη, ἣν μὲν οἷα δὲ γίγνεσθαι, γίγνηται, συμφέρει δὲ καὶ εὐφόρως φέρουσιν, ἣν δὲ μὴ, τ' ἐναντίον. GAL. Comment. I. in Aphor. Hippocr.

r) Ἐυρην ἔσται, τῶν μὲν πόρων ἀπάντων ἀνατομιζέντων τῶν δὲ ὑγρῶν τμηθέντων καὶ λεπτινθέντων, ἥπερ τι παχὺ καὶ γλίχρον

Reliquiae morbosorum humorum, superstites post crisin, excitantur de nouo morbusque reuertitur: Stillae minimae, malae.

Minima stillare, aliquid difficultatis habet.

In perturbationibus alui, et vomitibus, si, quae oportet purgari, purgantur, conducit et aegri facile ferunt; similiter in vasorum euacuationibus, si talis, qualis fieri debet, fiat, conducit, aegri facile ferunt, sin minus, contrarium.

Fluidum erit, si meatus omnes reclusi fuerint, humida concidantur et attenuentur, vbicunque crassum

ὑγρὸν

resolutio ad morbos curandos, nullo exemplo sufficiat; Eo autem maior intensiorque est colluctatio, si sanguis iuxta arteriarum apices ita subsistat, vt in serum solui et ad venas reduci haud possit, ^{s)} quae febrium malignarum et inflammatoriarum in gangraenam procliuium est indoles. Incuneati intra viarum angustias humores ^{t)} motu indigent, qui propulsioni in venas par sit, efficacissimo, omnium enim humorum difficillimus est, viscidus ille, qui propter diathesin inflammatoriam ἀπὸ τῆς Φλέγης, phlegma dicitur, vtpote qui tenacius firmitusque minimis inhaeret, quam, fluidum, quodcunque illud sit, aliud; ^{u)} quapropter, qui ab inde proueniunt morbis, veluti exemplo viscidi pulmonibus inhaerentis clarum est, quod maximo conatu tussique ferocissima difficulter elicatur, ^{x)} conatus, quibus conualescendum est homini, in sunt valentiores, symptomata critica grauiora eueniunt, euentus in ancipiti ponitur. Quodsi autem solutu difficilior sit viscidi intra viscus scirrho oppressum tenacitas ^{y)} propterea, quod extremi vasorum apices non tam angu-

ὑγρὸν ἢ κατὰ τὸ σῶμα: GAL. Comm. 2. in Aphor. Hippocr.

s) τὰ δυσπόλυτα καὶ δυσανάγωγα τῶν κατὰ τὰς ἀρτηρίας ὑγρῶν: GALEN. de Caus. Sympt. Libr. 1.

t) Σφηνῶσαι κατὰ τινὰς τῶν στενοχωρῶν ὁδῶν: GALEN. Comm. 2. in Prognost. Hippocr.

u) Ἰχυρῶς γλίχρον ἐμπλάττεται δυσπόλῳτως τοῖς μορίοις: GAL. Comm. 2. in Prognost. Hippocr.

x) Ἐνίσχεται (τὸ γλίχρον) προσκωλλόμενον ταῖς σήραξιν τῆς πνεύμονος: GAL. Comm. 2. in Prognost. Hippocr.

y) Γλίχρὸς καὶ παχὺς χυμὸς δυσλῳτως ἐμπλαττόμενος τοῖς σκιρῶμένοις: GAL. Therap. ad Glaucan. Libr. 2.

quid et glutinosum humidum existat in corpore.

Indissolubilia et irreducibilia, eorum, quae iuxta arterias sunt, fluidorum.

Incuneari iuxta quasdam angustiorum viarum.

Firmiter viscidum infigitur, difficulter resoluendum, partibus.

Inhaeret glutinosum, adglutinatum fistulis pulmonum.

Viscidus et crassus humor, insolubiliter infixus scirrho affectis partibus.

angustiores facti, quam prorsus excoecati ^{z)} sunt, languescunt naturae motus, quandoquidem inanis labor est nihilque illo proficitur. Fiunt ergo febres lentae, marasmodeae, et morbus cum homine, ambiguum interea statum seruante, senescit. Alia autem et a priore haud parum discrepans est naturae ad motus criticos destinatio, quodsi, non tam propter humores immotos atque tenaces, sed propterea, quod ^{a)} plus fluidi vasis insit, quam quod capi ab illis, et circumduci possit, et propter plethoram, siue sanguinis, siue feri, siue totius hominis, siue quorundam eius viscerum, actiones variae laeduntur; tunc enim, ne quid eorum, quae propter plethoram fieri possunt ac solent, eueniat, euacuationes, quae humori respondent, per motus singulares ad hunc finem prospicientes, instituuntur et eo usque continuantur, donec mensurae inter solida atque fluida aequalitas restituta sit: Ille autem qui viribus vitae datus est, impetus, efficere semper haud potest, ut necessariae humorum versus locos debitos destinationes, sufficientesque eorum fluxiones celebrentur quam expeditissime, nam excernendorum copia et organorum ineptitudo, quo minus fieri possit quod factu opus est, vehementer saepe impediunt: Fit ergo secundarium quoddam opus, quod excretionibus vtcunque aequiualeat, ut, qui secedere prorsus nequeunt, humores, per totum diffundantur hominem, et ad alias eius partes transferantur. ^{b)} Incerta omnino, vaga atque lubrica est

z) τὰ σώματα τῶν πόρων ἢ στεγνύνται μόνον ἀλλὰ καὶ παντελῶς τυφλύνται πολλάκις: GAL. de Caus. Morb. Lib. 2.

a) περίττωμα πάμπολυ, στεγνώσει σφόδρα. GAL. de Morb. Causis Libr. 2.

b) Ἡ στενοχωρία βλάπτει τὴν διάκρισιν, τὸ δὲ πλεονέκτημα τῆς περιττώματος, ὅταν ἄμετρον ᾖ, πᾶν ἐκκαθαρίζεται μὴ δυνάμενον, ἀλλὰ τῷ αἵματι πανταχόσε φέρεται τῷ σώματι. GALEN. de Symptom. Caus. Libr. 6.

Oscula meatuum non angustantur tantum sed penitus excoecantur saepe.

Superfluitates multae, angustia magna.

Angustia corrumpit secretionem et multitudo abundantium humorum, si ultra capacitatem vasorum sit, cum omnis expurgari haud possit, simul cum sanguine, vndiquaque per corpus circumfertur.

B

est humoris eiusmodi morboſi, qui per debitum ſibi organon expurgari haud potuit, deſtinatio. Mox huc mox illuc transferuntur rheumata; ex pede dolente, cauſa mali venis abſorpta, cordi reddita, pulſu arteriarum applicatur, vti caſus equidem fert, mox nobiliori viſceri, mox alii, quod ad vitam minus confert; ^{c)} malo ſane aegrotorum fato, ſi virus illud animale ad nobiliores partes, poſtquam purgari haud potuit, delatum eſt: ^{d)} Admirabilis ſane eſt migrantis eiusmodi materiae, qualiscunque ſit, indoles, vt, veluti in arthritide vaga contingit, fulmineo quodam impetu vis morbi ex parte ad partem conuertatur, et aegritudinem, ^{e)} illa, quae prius fuit, peiorem inducat. Cum enim ad perfectam morbi expeditionem, quae in ſalutem cedat, requiratur, vt vna vel plures, ex illis, quae materiam malorum purgare ſolent, fluxionibus, locum inueniat, fieri ſane aliter nequit, quam quo, ſi via regia procedere natura nequit, diuerticulum quaerat alicubi, ſeruandi corporis ſtudio, hinc ad partes corporis varias ſecedant inquinamenta, inque ſolidum quid difficulter poſtea mouendum, concreſcant. ^{f)} Neutiquam autem fortuitus ille

c) *Μοχθῆροι χυμοὶ ἄλλοτ' εἰς ἄλλο μέρος, ἐνίοτ' ἢς κύριον μεθιſτάμενοι, ἐνίοτε δὲ εἰς ἄκυρον. GAL. Comm. 1. in Hippocr. Prorrh.*

d) *Ἡ μετάρρυσις ἄλλοτε κατ' ἄλλο μέρος γινόμενη: ibid.*

e) *Αἱ εἰς τὰ κύρια μέρη μετάρροιμα διαφθέρουσι τὸ ἐπιπικρὺς. ibid.*

f) *Τῶν ζώων ἡ φύσις ἐστὶν ὅτε τῆς ἐν ταῖς κυρίαις μέρεσι, μοχθῆρὸς χυμὸς ἐκκένῳσα, τινὰς μὲν δι' ὕρων ἢ ἐμέτων ἢ τῆς κάτω γαστρὸς ἐκκρίνει, τινὰς δὲ ἐξωθῆ μὲν ἐπὶ τὸ δέρμα; κενῳσθὶ δ' ἢ δυναμένη διὰ τὸ πάχος, ἀποτίθεται ταύτῃ, φύματα δὲ ἐν τῷ σώματι ὕτω γίνεται. GAL. Comm. 2. in Aphorism. Hipp.*

Laborioſi humores, in aliam aliquamque partem, aliquando in principem tranſeunt, aliquando ad ignobiliorem.

Transfluxio ex parte ad partem facta:

Ad nobiliores partes factae transfluxiones, corrumpunt id, quod fieri par eſt.

Animalium natura quandoque nobiliorum partium prauos ſuccos euacuans, quosdam equidem per vrinas vel vomitum vel imum ventrem proiicit, quosdam autem ad cutem propellit: Euacuare autem haud valens, propter tenacitatem, deponit alicubi, et infarctus in corpore ſic ſunt.

ille est casus, vt perinde sit, quorsumcunque malus humor vergat, nec etiam soli naturae voluntati, quamuis facultas ista principio vitali deneganda prorsus haud est, ille euentus tribuitur, sed mechanicae, cur illud ita fiat, rationes subsunt. Quodsi enim, veluti GALENVS haud ignorauit, quocunque vel regiminis vel therapiae peccato, vel insufficiente ad motus robore vitali, vel excernendorum copia, crisis legitima, euacuatione debita, haud contingit, transfluunt retenta et in partes magis imbecillas deferuntur. ^{g)} Quapropter vel ad glandulas, vel ad extrema, vtpote quibus textura laxior, per indolem suam, data est, conuertitur humoris residuum. ^{h)} Maior tamen semper est morbi metastasin passi difficultas, nam vel imperfecta illa crisis est vel omnino perniciofa. ⁱ⁾ Neutiquam autem ad culposam materiae morbificae versus partes projectionem referendi sunt illi decubitus, quos morborum indoles

B 2

secum

g) Τινος συμβάντος αμαρτήματος ἢ κ' εἴτ' αὐτάρκει μονὰ τὰ φυσικὰ τῶν ὀργάνων ἀποκαθαίρειν τὸ πλεόντος τῆ περιττώματος, ἢ ἂν τέτῳ κατασκήπτει βεῦματα τοῖς ἀδε- νεστέροις μορίοις, τεγνωθέντων τῶν ἐκκαθα- ρόντων αὐτὰ πόρων. GALEN. de Causis Morborum Libr. 2.

h) Ἐἰ μὲν δὴ τις ἀδρόως ἀπηλλάγη τῆς νόσου, πάντως μὲν τέτῳ κενώσει ἀξιόλογος ἀπῆντησε, δι' ἐμέτων ἢ γαστρὸς, ἢ ἰδρώτων ἢ ὕρων ἢ αἰμορραγίας ἐκ ρινῶν ἢ αἰμορροΐδων ἐξ ἑδρας, ἢ καταμηνίων φορῆς ἐπὶ γυναικῶν; ἀλλὰ καὶ παρωτίδων ἀπῆλλαξεν ἢ κ' ὀλίγης ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, καὶ εἰς γόνατα, καὶ εἰς πόδας καὶ εἰς ἄλλοι καὶ ἄλλο τῶν ἀκύρων μορίων ἀπόσκημμα. GALEN. de Crisi Libr. 3.

i) Ἡ παρωτίδες ἢ τ' ἄλλα ἀποσκήμμα- τα, σύμπαντα καὶ κρίσιμα καὶ ὁ κρίσιμα γί- γνεται κατὰ διττὸν τρόπον ἢ τῷ μὲν ὅλως πεῖσαι κρίσιν ἢ τῷ κακῶς ἐργάζεσθαι. GALEN. περὶ κρίσεων α.

Accidente quodam peccato, non sola sufficiunt naturalia organa, ad expurgandam superfluitatum copiam, et propterea incidunt rheumata debilioribus partibus, in angustiam coactis, qui illa, purgant meatibus.

Si quis sincere reuersus est ex morbo, omnino quidem huic vacuatio fide digna occurrebat, per vomitus, aut aluum, aut vrinas, haemorrhagias narium, aut sanguinis ex ano fluxus, aut mensium deiectiones in foeminis; Enimuero etiam ille ad parotides, conuertebat haud paucos, si in legitimo tempore, et ille, qui in genu et pedes et in aliam aliamque ex ignobilibus partem iuit. decubitus.

Aut parotides, aut alii decubitus, et iudicare valent et minus valent, duplici ratione, dum vel perfecte crisis haud faciunt, vel male efficiunt.

secum affert, siue in aliqua parte firmentur, vti arthritides fixae id volunt, siue in toto homine circumeant, vti arthritides vagae et rheumata in moribus habent. ^{k)} Saepe etiam vagae quaedam et instabiles euacuationes, per metastasin in locum legitimarum surrogatae, tamen morbum soluunt, quales sunt sudorum deiectionumque alui vicissitudines, retrograda iterumque reuerfa exanthemata. ^{l)} Quicquid autem illud est negotii, quod vitae seruandae causa suscipitur, non potest non, aliquo et tali impetu, qualem morbi et causarum obluentium vis postulat, expediri: quapropter illo tempore morborum, quo robur vitale magna contentione morbidum a sano separare intendit, maiores, quam quae paulo ante erant, afflictiones, aegrotus persentiscit, quod *παροξύνεσθαι* exacerbari *ταράττεσθαι* perturbari dicitur. Ipse ille tumultus, quo vires hominis efferuntur, dum penes virtutem vitalem decretum est extrema quaeuis pro vita lucranda pati atque agere, *ταραχή*, *perturbatio critica*, ^{m)} appellari suevit, quandoquidem tranquillitas aegroti eo tempore, quo crisis consecutura est, plus magisque laeditur. ⁿ⁾ Magna etiam illius intra hominem

k) Σκεπτέον ἢτε σύμπαν ἤδη τὸ περιττὸν ἢ φύσις ἐναποτίθεται τοῖς πεπονθόσι μέρεσι, ἢτ' ἐστὶν, ὅτι καὶ ὅλον τὸ ζῶν τὸ σῶμα μοχθηρῶν χυμῶν περιβία: GAL. Comment. 2. in Aphor. Hipp.

l) Ἐνίοτε δ' ἐκ ἁς τὸ δέρμα τὴν ὀρίαν ἀλλ' εἰς τὰς ἐσω τόπας ποιησαμένη, (ἢ περιβία) δι' ἐμέτων τε ἅμα καὶ διὰ κάτω γαστρὸς ἐκκενῆται, πολλάκις δὲ ἔσω τε καὶ ἔξω κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡνέχθη. GAL. de Caus. Sympt. Libr. 5.

m) Καὶ μὲν δὴ καὶ προηγῆται καὶ συνεδρέυει ἡ σμικρὰ ταραχή κατὰ τὸ σῶμα τῷ κάμνοντος, παραπαιῶσι τε καὶ δυσπνεύσει καὶ ἀσώδης ἐστὶ. GAL. de Crisi Libr. 3.

n) Προηγμένην ἀπασῶν τῶν ὀξυρρόπων ἀλλοιώσεων ταραχὴν ὀνομάζειν ἐθέλοι τις. GALEN. περὶ κρίσεων β.

Dispicendum, vtrum totam iam superfluitatem natura deposuerit intra partes affectas, aut potius in toto animalis corpore sit superuacaneum istud.

Aliquando non versus cutem sed ad internas partes impetum faciens abundantia, per vomitum simul et imum ventrem euacuatur, saepe etiam et ad intra et ad extra, eodem die, delata est.

Et quidem praecedit ac concurrat non levis perturbatio in corpore aegroti, delirant enim et anhelose respirant et inquiete se iactitant.

Praecedentem omnes subitaneas mutationes perturbationem appellare quis posset.

Δυσφορία

minem factae commotionis est necessitas, placide enim solui humorum lentores, acredines, infarctus, et solidorum vitia quaevis, nequeunt, °) sed conflictus aliquis esto, quo compulsæ causa morbi cedat crisisque consequatur. P) Id quod, licet in omnibus morbis ita euenire solet, vt maior mali sensus crisin praecedat, in febrium tamen exacerbationibus longe id fit manifestius, dum, quod paroxysmum antecedit, quodque ipsam exacerbationem conficit, tempus, luctuosius omnino est, illo, quod consequitur. 9) Postquam enim, quantum ad intermittentes, frigus febrile, magno et tremebundo musculorum motu, quem suspiriosa respiratio comitatur, causam, quae maiorem morbum, si manet, factura est, vehementer excussit minimis viscerum locis, tandem, post aestus coctionis causa excitatos, sudor cum euphoria consequitur. 1) Est adeoque in horrore febrili singularis quaedam vis atque efficacia tum alios humores tum sanguinem

B 3

ipsum

Δυσφορία προηγείται κρίσεως ἀπάσης. GAL. ad Glaucon. Therapeut. Libr. 1.

ο) Χρή, ἡ μέλλου βεβαίως πάσχει, μεγά-
τη καὶ ἰσχυρὸν νόσημα, προηγείται τῆς λύ-
σεως. GAL. περὶ κρίσεων ἡμερῶν α.

ρ) Σφόδρα καὶ ἀγωνιστικὴ κρίσις. GAL.
περὶ κρίσεων γ.

q) Μελλούσης παρῆνοι τῆς κρίσεως, προ-
ηγείται ὁ μικρὰ ταραχὴ κατὰ τὸ τῆ κάμ-
νοντος σῶμα, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν τῆ προ-
κριτικῆ παροξυσμῶ νύκτα. AETIVS Te-
trabibl. I. Tr. V.

Ὅκοσοισι ἡ κρίσις γίνεται, ταῦτέοισιν ἡ νύξ
δύσφορος ἢ πρὸ τῆ παροξυσμῶ, ἐπιῖσα ἐυ-
φορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. HIPPOCR.
Aph. Sect. II.

τ) Τῆς κινήσεως καὶ Φορᾶς αὐτῆς τῆς
φύσεως ἀμὰ τε σύμπτωμα καὶ σημεῖον ἐστὶ
τὸ ῥίγος, καὶ δὴ καὶ ἰδρῶσι τ' ἐντεῦθεν οἱ
ἔτιω ῥιγώσαντες. GAL. de Caus. Sympt.
Libr. I.

Maior mali sensus praecedit crisin omnem.

Oportet, si perfecta quies futura est, magnum et validum morbum praecedere solutionem.

Vehemens et luctuosa crisis.

Crisi apparitura, praecedit non parua perturbatio in aegroti corpore, maxime in ea nocte, quae paroxysmicam crisin praecedit:

Quibus crisis fit, his nox est difficilis ea quae ante paroxysmum, quae sequitur, faciliior vt plurimum.

Motus atque impetus naturae simul et symptoma et signum est frigus, nam et sudant abinde ita frigentes.

ipsum versus colatoria debita compellendi, vt propterea et signum sit saepe salutare horror superueniens, indicat enim, pus generari intra abscessus, excretiones imminere cruentas^{s)} et alia quam plurima, quod exponere nunc longum foret, salutis causa perfici. Solent ergo penes febres istas algidas eo copiosiores esse sudores, aestusque eo est remissior, quo tremendum magis fuerit frigus, vt intelligere possis, sudores frigoris modulum sequi et salutarem motus huius critici effectum esse; nec enim ante, quam vbi aestus sese remiserit, sudores apparent,^{t)} veluti in magnis musculorum motibus parcior est sudor, illo, qui quiescentibus a cursu aut alio graui labore, superuenit.^{u)} Neque vero et vrinae durante paroxysmo febrili turbantur, sed absoluto demum eodem, sedimentum ponunt, nec alui deiectiones nec vlla alia ex spontaneis euacuationibus in omni morborum decursu procedunt, nisi magnus aliquis conflictus intra hominem, in quacumque demum sententia tristis consistens, praecedat^{x)} quae omnia, prouidentiae

s) ῥίγη, μέζονα τὴν κίνησιν ἐργαζόμενα ὅλη τῆ σώματος καὶ τῆ καθ' ἑαυτὸ πλεονάζοντος αἵματος ἐπεγέρει τὴν φύσιν ἕως ἀπόκρισιν τῆ περιττῆς; GALEN. *Comm.* 3. in *Libr.* 3. *Prorrh. Hippocr.*

Περὶ τὰς γενέσεις τῆ πύρ. οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ μᾶλλον, ἢ γενομένοις. GAL. de totius morbi temporibus.

ὑπὸ κάυσιν ἐχομένῳ ἐπιγενομένη ῥίγησις λύσις. GAL. περὶ κρίσεων β.

t) Οὐδ' οἱ πονῶντες, ἀλλ' ὅταν πάυσωνται, μᾶλλον ἰδρῶσιν. THEOPHR. de Sudoribus Libro.

u) Διαλείποντες τῷ τρέχειν ἢ παλαίειν μᾶλλον ἰδρῶσιν. THEOPHR. de Sudoribus Libro.

x) Ἐπειδὴν ἡ φύσις ἐπάγεται πρὸς ἔκκρισιν, ἀξιολόγος, ἐν τῷ σώματι γίνεται ταραχή. GALEN. *Comm.* 3. in *Hipp. de diaeta acutorum.*

Frigora, maiorem motum facientia totius corporis et abundantis in illo sanguinis, excitant naturam ad separationem superflui.

Circa generationes puris, dolores et febres magis, quam vbi illud factum est.

Ab ardente febre correpto, superueniente horrore, solutio.

Non in summo morbi statu, sed vbi quieuerunt aegri, magis sudant.

Qui desistunt a cursu aut palaestra, magis sudant.

Si natura excitatur ad euacuationem, notatu digna in corpore fit perturbatio.

tiae^{y)} virtutis vitalis, et ingenitis homini facultatibus^{z)} bonitate viscerum suffultis,^{a)} debentur: Si tamen, siue in febribus, penes quas perturbationes criticae et frequentiores et vehementiores esse solent, siue in morbis chronicis, ad proximam, quae corpus ad crisin instigat, causam respicias, pro triplici ista, qua morbi conuertuntur, ratione, vt resoluatur, vt coquatur simulque euacuetur, vtque transferatur ad partes materia, vario etiam modo impetus intrinsecos hosce excitari videbis. Vt enim aliquid disiiciatur, vel ab acredine remittat, ac organis excretoriis adaptetur, aestu^{b)} qui a cordis et arteriarum motu pendet, opus est; Vt etiam causa morbifica ex loco in locum migret inque partibus ad vitam minus necessariis subsistat, vi cordis haud exclusa, ipsius materiae summa mobilitas accusanda erit, qua fit, vt illa, leuibus quibusuis offensionibus, veluti penes exanthemata videmus, disiici et sanguini de nouo admisceri, hinc vehementes motus concitare possit. ^{c)}

Quan-

y) Ἰδρῶς, ἢ γαστρός διαχώρησις ἢ ὕρα, τοῖς ἀρρώστοις γίνεται μὴ ὅτι βλαμμένης ἐνεργείας τινός, ἀλλὰ καὶ μετὰ βρώμης καὶ προνοίας τῆ ζωῆς. GALEN. de causis morbor. Lib. 2.

z) Ἡ κίνησις ἅπασα συμφύτης δυνάμει ἐστίν, ἣν ὀνομάζειν ἔθος ἡμῖν ἐκκριτικὴν τε καὶ ἀποκριτικὴν: GALEN. de Causis Symptom. Lib. I.

a) Ἐυπνοίαν χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν εἰς σωτηρίην, ἐν ἅπασιν τοῖσι δόξεσι νοσήμασιν ὅσοι ξὺν πυρετοῖσιν εἰσι. HIPPOCR. Prognost.

b) Καῦμα καὶ φλογμὸς ἕχατος κατέχει μέχρι τινός, μέχρις ἂν τὰ ρεύματα πεφθῇ καὶ γένηται παχύτερα: HIPPOCRATES de Veteri Medicina.

Παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ διαχώρημα πρὸς τὴν κρίσιν λύσης τῆς νόσου: HIPPOCR. Prognost.

c) Ὅτι χυμοὶ ἐν κινήσει σφοδρότερα καὶ μεταρρῦσιν ἐκ μορίων εἰς μόρια ἐνοχλῶσι

Sudor aut aluina excretio, aut vrina, infirmis fit, non ob facultatem aliquam laesam, sed secundum robur et prouidentiam animalis.

Motus omnis connatae virtutis res est, quam nominare consuetudo nobis excretoriam et secretoriam.

Liberam respirationem, oportet existimare, magnam vim habere in morbis acutis, quotquot cum febribus sunt.

Aestus et ardor extremus est ad certum terminum aliquem, donec scilicet, quae fluere debent, coquantur et crassiora fiant.

Incrassari oportet excrementum quoduis, ad crisin procedente morbo.

Succi in motu vehementiore et transfluxione ex partibus ad partes, pertur-

Quantum autem motus istos criticos, qui euacuationes procurant, attinet, oportet illos adesse, molliter enim humores ad conueniens, quo purgari possunt, organon, motu cordis et impetu spirituum, haud feruntur, sed fluxiones quasuis extra corpus factas aliasque, praecedit tristis intra aegrotum sensio et tumultus aliquis, qui impulsui causarum agentium soli non debetur; ^d) est enim in humoribus ipsis quaedam acredo, quae, secundum leges machinae vitalis, sensu stimuli, corpus ad notabiles motus excitat, et perturbationum criticarum causa esse potest, prout antiqui haud ignorauerunt. ^e)

τὸν ἄνθρωπον κινῶντες καὶ γαργαλίζοντες καὶ ἡσυχάζειν ἢ ἐπιτρέποντες, ἀλλ' αὐτοὶ τε κινούμενοι καὶ μεταρρέοντες, ἐνοχλῶντες τῇ τοσαύτῃ φορᾷ τὸν κείμενον: GALEN. Comm. I. in Aph. Hipp.

d) τὰ λυπῶντα τῷ βίῳ σείσω καὶ κλόνω ὡς μέντοι φέρεται, πάντῃ πρὸς τὰς ἐκόντας τόπους, τὰ μὲν εἰς τὴν ἄνω τὰ δὲ εἰς τὴν κάτω γαστέρα τὰ δ' ἐπὶ τὸ δέρμα πρὸς τ' ἕκτος: de Causis Symptom. Libr. I.

e) Ὅταν πικρότης τις ἀποχυθῇ ἢ δὴ χολὴν ξανθὴν καλέομεν, ὅσαι ἄσαι καὶ καῦμα καὶ ἀδυναμίαι κατέχουσιν, ἀπαλλασσόμενοι δὲ τῆς ἐνίοτε καὶ καθαιρόμενοι ἢ αὐτόματοι ἢ ἀπὸ φαρμάκου, ἢ ἐν καιρῷ τι αὐτέων γένηται, φανερώς καὶ τῶν πόνων καὶ τῆς θερμῆς ἀπαλλάσσονται, ὅσον δ' αὖ χρόνον ταῦτα μετέωρα ἢ καὶ ἀπεπτα καὶ ἀκρητα, μηχανῇ ἢ δαμνία ἢ τε τῶν πόνων πάυσασθαι ἢ τε τῶν πυρετῶν HIPPOCR. Vet. med.

perturbant hominem mouentes et quiescere haud sinentes, sed ipsi commoti et transfluentes, turbant hoc suo impetu aegrotantem.

Res affligentes valido motu et tumultu propulsae feruntur passim ad conuenientes locos, quaedam ad superiorem, quaedam ad imum ventrem, quaedam ad cutem extrorsum.

Si ista amaritudo effunditur quam bilem flauam appellamus, quales inquietudines, aestus, debilitates, hominem tenent; hoc autem humore priuati, aliquando purgati vel sponte vel pharmaco tempestiuo, manifeste doloribus et aestu leuantur; quamdiu autem illi turgescunt vel crudi sunt nec mixti, nulla ratio adest, quae fiat, ut vel dolores vel febres quiescant.

~~Vgl. 225, 4 H~~

Path. gen. 817⁵

